

Odbor cirkulární ekonomiky a odpadů

Vršovická 65, 100 10 Praha 10

www.mzp.cz

V Praze dne 4. dubna 2025

M E T O D I C K É S D Ě L E N Í

Odboru cirkulární ekonomiky a odpadů
Ministerstva životního prostředí

Nakládání se zbytkovými rostlinnými materiály ze zahrad, údržby zeleně, zemědělství a lesnictví

S rostlinnými materiály, které vznikají jako nezamýšlené produkty činnosti na zahradách, při údržbě zeleně, v zemědělství nebo lesnictví, se v případě, že naplní definici odpadu musí nakládat v souladu se zákonem č. 541/2020 Sb., o odpadech (dále jen „zákon o odpadech“). V souladu se zákonem o odpadech **je možné tyto předávat pouze na místa určená obcí nebo do zařízení určených pro nakládání s těmito odpady.**

Tyto rostlinné materiály nejsou odpadem pouze v případě jejich účelného používání pro vlastní potřebu jejich původce. Za takové použití lze považovat pouze kompostování pro vlastní potřebu, štěpkování s následným využitím získané štěpky a účelné spalování suchého dřeva.

Spalování rostlinných materiálů s výjimkou účelného spalování suchého dřeva je odstraňováním odpadu, které může probíhat pouze v zařízení k tomu určeném podle zákona o odpadech a zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší (dále jen „zákon o ochraně ovzduší“). Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je spalování rostlinných materiálů za účelem zabránění šíření škodlivých organismů, pokud jsou naplněny podmínky § 32 odst. 4 písm. b) zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon), anebo pokud povinnost spálit rostlinné materiály mimo zařízení určené pro nakládání s odpady vyplývá z mimořádného rostlinolékařského opatření podle § 76 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů. V těchto případech se na takové spálení nevztahuje ani omezení podle § 16 odst. 4 zákona o ochraně ovzduší a nemusí se jednat o suché rostlinné materiály. V jiných případech je pro zabránění šíření škodlivých organismů na pozemcích osoby, které biologické odpady vznikají, dostačující jejich předání na místa určená obcí a následné zpracování v řízené kompostárně provozované jako zařízení určené pro nakládání s odpady, nebo přímé předání do takové kompostárny.

Účelným spalováním, které nenaplní definici odpadu, je výhradně spalování suchého neznečištěného ani jinak nekontaminovaného dřeva včetně větví sloužící například k tepelné úpravě jídla, získání tepla, rekreačním účelům v podobě táborových ohňů, posezení s přáteli a rodinou nebo v rámci kulturních akcí, pokud množství spáleného dřeva odpovídá sledovanému účelu. Jiné rostlinné materiály (tráva, listí apod.) než dřevo nejsou k účelnému použití vhodné a není možné je tímto způsobem používat.

Odůvodnění

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech zakazuje nakládání s odpady mimo místa k tomu určená. Nicméně do nabytí účinnosti aktuální novely zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, tedy do 1. března 2025 existoval rozpor mezi zákonem o odpadech a zákonem o ochraně ovzduší. Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší zmocňoval obec, aby mohla omezit nebo zakázat spalování suchého rostlinného materiálu za účelem jeho odstranění obecně závaznou vyhláškou. Zákon o ochraně ovzduší tak implicitně umožňoval odstraňování suchých rostlinných materiálů, pokud to obec obecně závaznou vyhláškou výslovně nezakázala nebo neomezila.

Takový rozpor se v minulosti vykládal ve prospěch povinných osob, což neumožňovalo sankcionovat pálení rostlinných odpadů na základě zákona o odpadech.

Nejpozději od 1. ledna 2024 byl ale výše uvedený výklad zákona o ochraně ovzduší v rozporu s čl. 21 odst. 1 směrnice 2008/98/ES o odpadech. Podle tohoto článku členské státy zajistí, aby do 31. prosince 2023 byl biologický odpad buď tříděn a recyklován u zdroje (to znamená domácí kompostování), nebo podléhal tříděnému sběru a nebyl směšován s ostatními druhy odpadů. S možností jeho odstraňování spalováním v místě vzniku směrnice vůbec nepočítá.

Aktuální novela zákona o ochraně ovzduší proto upravila text § 16 odst. 5 zákona o ochraně ovzduší tak, aby bylo zřejmé, že se nevztahuje na situace, kdy dochází k nakládání s odpady.

Rostlinné materiály, kterých se osoba zbavuje spálením, jsou odpadem ve smyslu § 4 zákona o odpadech. Jejich spalování je v takovém případě odstraňováním odpadu. Taková činnost může v souladu s § 13 odst. 1 písm. b) zákona o odpadech probíhat pouze v zařízení určeném pro nakládání s odpady.

Biologický odpad ze zahrad, veřejné zeleně, sadů, vinic a jiných ploch musí osoba v souladu s § 13 odst. 1 písm. e) zákona o odpadech předávat na místa určená obcí nebo do zařízení určených pro nakládání s odpady. Vzdálenost místa vzniku odpadu od místa určeného obcí k odkládání komunálních odpadů nebo od zařízení určeného nakládání s odpady není důvodem pro jiný způsob nakládání.

Zbytkové rostlinné materiály může jejich původce používat mimo zařízení určená pro nakládání s odpady, pokud tyto rostlinné materiály nenaplní definici odpadu. Tedy

v případě, že se jich nezbavuje, nemá úmysl nebo povinnost se jich zbavit. Rostlinných materiálů se osoba nezbavuje, pokud je účelně používá pro vlastní potřebu.

Takovým účelným použitím je zejména jejich kompostování. Podle § 12 odst. 3 může každý kompostovat biologicky rozložitelný materiál vznikající při jeho činnosti jako předcházení vzniku odpadu, pokud vzniklý kompost použije v rámci své činnosti nebo jej předá v souladu se zákonem o hnojivech a pokud během kompostování nedojde k ohrožení životního prostředí nebo zdraví lidí.

Dalším typickým účelným použitím je štěpkování a použití štěpky pro účely zlepšení kvality půdy, nebo jiným způsobem, který je prospěšný pro pěstované rostliny.

Při spalování v otevřeném ohni nenaplní definici odpadu pouze účelné spalování suchého neznečištěného ani jinak nekontaminovaného dřeva, kdy se takového dřeva osoba nezbavuje, ale účelně ho používá k uspokojování svých potřeb. Sem lze zařadit použití k tepelné úpravě jídla, získání tepla, rekreačním účelům v podobě táborových ohňů, posezení s přáteli a rodinou nebo v rámci kulturních akcí, pokud množství spáleného dřeva odpovídá sledovanému účelu. Tento výčet není nutně konečný. V každém případě musí přínosnost spalování převážet nad pouhým zájmem na odstranění nadbytečného množství dřeva.

Dřevo se běžně záměrně získává k těmto účelům, je proto vhodné ho použít i pokud bylo získáno jako zbytkový materiál z údržby zahrad, veřejné zeleně sadů nebo vinic a při použití účelným způsobem nenaplní definici odpadu. Množství dřeva použité k takovým účelům by nemělo výrazným způsobem překračovat vhodné množství pro daný účel, protože by převážil záměr o snahu zbavit se přebytečného dřeva. Sledovanému účelu musí odpovídat i způsob provádění spalování.

V rozporu se zákonem je například prosté spálení dřeva za účelem získání popela, který bude používán jako minerální hnojivo. Zde jednoznačně převažuje množství materiálu odstraněného spálením nad prospěchem v podobě malého množství získaného materiálu. Odlišným případem je přeměna dřeva na biouhlí nebo dřevěné uhlí prováděná řízeným procesem v k tomu uzpůsobených technických podmínkách. V souladu se zákonem je také využití popele získaného ze spalování dřeva k výše uvedeným akceptovatelným účelům (tepelná úprava jídla atd.).

K výše uvedeným účelům je z běžných zbytkových rostlinných materiálů vhodné pouze dřevo včetně větví. Dřevo se totiž běžně tímto způsobem využívá, jiné rostlinné materiály nikoliv a nejsou k tomu vhodné. Jejich spalováním tak vždy dojde k naplnění povinnosti zbavit se takové věci podle § 4 odst. 3 zákona o odpadech, protože jsou používány k jinému než původnímu účelu (nejsou běžně získávány k těmto účelům) a dochází při tom k ohrožení životního prostředí nebo lidského zdraví.

Je třeba zdůraznit, že i na účelné spalování dřeva se uplatní § 16 odst. 4 zákona o ochraně ovzduší, podle kterého lze v otevřeném ohništi spalovat rostlinné materiály pouze za předpokladu, že jsou suché a nejsou znečištěné nebo jinak kontaminované cizorodými chemickými látkami. Zákon o ochraně ovzduší tak zakazuje také spalování

čerstvého dřeva nebo dřeva, které bylo chemicky ošetřeno, ať již mořením či lakováním apod.

Aktuální znění § 16 odst. 5 zákona o ochraně ovzduší po novele umožňuje nově obcím vydat obecně závaznou vyhlášku, kterou by stanovily podmínky pro účelné spalování suchých rostlinných materiálů v otevřeném ohništi, při kterém nedochází k nakládání s odpady.

V některých případech ale možnost odstraňování rostlinných materiálů mimo zařízení určené pro nakládání s odpady vyplývá ze zvláštních předpisů zejména za účelem zabránění šíření škodlivých organismů.

Jedná se o § 32 odst. 1 písm. b) zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon). Toto ustanovení umožňuje za účelem splnění povinnosti preventivně bránit vývoji, šíření a přemnožení škodlivých organismů, likvidovat spalováním klest a další těžební zbytky.

Spalování je dále legálním způsobem zničení rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů napadených nebo podezřelých z napadení škodlivými organismy, pokud je to individuálně nařízeno fyzickým nebo právnickým osobám jako mimořádné rostlinolékařské opatření podle § 76 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů.

V těchto případech má přednost aplikace zvláštních zákonů a úprava v zákoně o ochraně ovzduší a zákoně o odpadech se neuplatní. Uvedené materiály je proto možné jako mimořádné rostlinolékařské opatření spalovat i bez ohledu na to, zda jsou suché a jedná se o odpad.

Naopak, v případě malých zahrádkářů (fyzických osob, kdy pěstování není podnikáním) u rostlin napadených škodlivými organismy, kdy nedojde k nařízení mimořádného rostlinolékařského opatření podle § 76 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, je z pohledu rostlinolékařského jako prevence šíření škodlivých organismů zcela dostačující napadené rostliny nebo jejich části předávat na místa určená obcí nebo do zařízení určených pro nakládání s odpady. Kompostováním v kompostárnách splňujících požadavky na provoz podle vyhlášky č. 273/ 2021 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady, dojde ke zničení škodlivých organismů.

Relevantní ustanovení právních předpisů

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon o ochraně ovzduší obsahuje ustanovení § 16 odst. 4, z kterého vyplývá, že v otevřeném ohništi lze spalovat jen suché rostlinné materiály, které nejsou chemicky znečištěné cizorodými látkami (např. moření, impregnace či jiné cílené povrchové úpravy dřeva). Naopak látky, které se běžně vyskytují v nebo na povrchu dřeva (např. přírodní pryskyřice) se za znečištění nepovažují.

„(4) V otevřeném ohništi lze spálit jen suché rostlinné materiály, které nejsou znečištěné nebo jinak kontaminované cizorodými chemickými látkami.“

- Obec může podle § 16 odst. 5 zákona o ochraně ovzduší pro spalování suchého rostlinného materiálu stanovit podmínky v rámci obecně závazné vyhlášky, za předpokladu, že se nejedná o odpad.

„(5) Obec může obecně závaznou vyhláškou stanovit podmínky pro spalování suchých rostlinných materiálů v otevřeném ohništi, při kterém nedochází k nakládání s odpady ve smyslu zákona o odpadech¹³⁾. Při stanovení podmínek obec přihlíží zejména ke klimatickým podmínkám, úrovni znečištění ve svém územním obvodu, vegetačnímu období a hustotě zástavby.“

- Z § 16 odst. 6 zákona o ochraně ovzduší vyplývá zákaz spalovat odpad (vymezený zákonem o odpadech) v jiném stacionárním zdroji znečišťování ovzduší než ve zdroji, v kterém je povoleno tepelné zpracování odpadu krajským úřadem. Za zdroj stacionární zdroj znečišťování ovzduší je v souladu s § 2 písm. e) považována i činnost, která znečišťuje nebo by mohla znečišťovat (tj. spalování v otevřeném ohništi).

„(6) Odpad podle zákona o odpadech, s výjimkou odpadu uvedeného v prováděcím právním předpisu, může být tepelně zpracován jen ve stacionárním zdroji, ve kterém je tepelné zpracování odpadu povoleno podle § 11 odst. 2 písm. c). Tepelné zpracování odpadu je možné pouze pod dohledem osoby autorizované podle § 32 odst. 1 písm. c). Při prokazování, že byl ve spalovacím stacionárním zdroji o celkovém jmenovitém tepelném příkonu do 300 kW včetně tepelně zpracován odpad, se postupuje způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem.“

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů

Podle § 13 odst. 1 písm. b) zákona o odpadech je každý (včetně fyzické osoby nepodnikající) povinen nakládat s odpadem pouze v zařízení k nakládání s odpadem, s výjimkou případů, kdy je odpad shromažďován, přepravován nebo se s ním obchoduje nebo se nakládá se vzorky odpadu. Z toho vyplývá, že odpad nelze spalovat (nakládat s ním) mimo zařízení pro nakládání s odpady.

„b) nakládat s odpadem pouze v zařízení určeném pro nakládání s daným druhem a kategorií odpadu, s výjimkou shromažďování odpadu, přepravy odpadu, obchodování s odpadem a nakládání se vzorky odpadu,“

Podle § 13 odst. 1 písm. e) zákona o odpadech platí povinnost pro každého (včetně fyzické osoby nepodnikající) předat odpad, který sám nezpracuje (v souladu se zákonem) do zařízení určeného pro nakládání s odpady, obchodníkovi s odpady nebo na místo určené obcí k předávání odpadů do obecního systému. Z toho opět vyplývá, že materiál, který je odpadem, kterého se chci zbavit, nelze spalovat v otevřeném ohništi, ale je třeba ho předat do zařízení nebo na místo, které určí obec.

„e) odpad, který sám nezpracuje v souladu s tímto zákonem, předat, s výjimkou předání odpadu v rámci školního sběru nebo předání nezbytného množství vzorků odpadu k rozborům, zkouškám nebo analýzám pro účely vědy, výzkumu a vývoje, zjištění přijatelnosti odpadu do zařízení určeného pro nakládání s odpady, zařazení

odpadu do kategorie, hodnocení nebezpečných vlastností odpadů a dalším rozborům a zkouškám nezbytným pro zajištění nakládání s odpady v souladu s právními předpisy, v souladu s hierarchií odpadového hospodářství

1. přímo nebo prostřednictvím dopravce odpadu pouze do zařízení určeného pro nakládání s daným druhem a kategorií odpadu nebo za podmínek podle § 16 odst. 3 do dopravního prostředku provozovatele takového zařízení,

2. obchodníkovi s odpady s povolením pro daný druh a kategorii odpadu, popřípadě dopravci odpadu určenému tímto obchodníkem, nebo

3. na místo určené obcí podle § 59 odst. 2 a 5.“

Příslušná sankční ustanovení

Spalování rostlinných odpadů je přestupkem jak podle zákona o odpadech, tak podle zákona o ochraně ovzduší.

Zákon o ochraně ovzduší

1) V případě fyzických osob může být naplněna skutková podstata dle § 23 odst. 1 písm. b) a c) zákona č. 201/2012 Sb.

b) v rozporu s § 16 odst. 4 spálí v otevřeném ohništi jiné materiály než suché rostlinné materiály, které nejsou znečištěné nebo jinak kontaminované cizorodými chemickými látkami,

c) v rozporu s § 16 odst. 6 tepelně zpracuje odpad ve stacionárním zdroji, ve kterém tepelné zpracování odpadu není povoleno, nebo tepelně zpracuje odpad bez dohledu autorizované osoby,

Za oba přestupky lze uložit pokutu do 50 000 Kč, přestupky projednává obecní úřad obce s rozšířenou působností.

2) V případě právnických osob a podnikajících fyzických osob může být naplněna skutková podstata dle § 25 odst. 1 písm. e) a f) zákona č. 201/2012 Sb.

e) v rozporu s § 16 odst. 4 spálí v otevřeném ohništi jiné materiály než suché rostlinné materiály, které nejsou znečištěné nebo jinak kontaminované cizorodými chemickými látkami,

f) v rozporu s § 16 odst. 6 tepelně zpracuje odpad ve stacionárním zdroji, ve kterém tepelné zpracování odpadu není povoleno, nebo tepelně zpracuje odpad bez dohledu autorizované osoby,

Za tyto přestupky lze uložit pokutu do 100 000 Kč za přestupek dle písm. e) a do 10 000 000 Kč dle písm. f). Tyto přestupky projednává Česká inspekce životního prostředí, jsou-li spáchány v souvislosti s provozem stacionárního zdroje uvedeného v příloze č. 2 k tomuto zákonu, a obecní úřad obce s rozšířenou působností, jsou-li spáchány v souvislosti s provozem stacionárního zdroje neuvedeného v příloze č. 2 k tomuto zákonu.

Zákon o odpadech

1) V případě fyzických osob může být naplněna skutková podstata dle § 117 odst. 1 písm. c) a f) zákona č. 541/2020 Sb.

c) nakládá s odpadem mimo zařízení určené pro nakládání s daným druhem a kategorií odpadu podle § 13 odst. 1 písm. b),

f) nepředá odpad v souladu s hierarchií odpadového hospodářství způsobem stanoveným v § 13 odst. 1 písm. e),

Za tyto přestupky lze uložit pokutu až do 1 000 000 Kč.

Tyto přestupky rovněž projednává obecní úřad obce s rozšířenou působností.

2) V případě právnických osob a podnikajících fyzických osob může být naplněna skutková podstata dle § 121 odst. 1 písm. d) a e) zákona č. 541/2020 Sb.

h) nezabezpečí odpady, které soustřeďuje, před odcizením, únikem nebo znehodnocením podle § 13 odst. 1 písm. d),

i) nepředá odpad v souladu s hierarchií odpadového hospodářství způsobem stanoveným v § 13 odst. 1 písm. e),

Za tyto přestupky lze uložit pokutu do 1 000 000 Kč za přestupek dle písm. h) a do 10 000 000 Kč dle písm. i). Tyto přestupky projednává Česká inspekce životního prostředí.

Platnost a účinnost: Toto metodické sdělení nabývá platnosti a účinnosti dnem 4. dubna 2025.

Zpracoval: Odbor cirkulární ekonomiky a odpadů MŽP

Schválil: Ing. Bc. Jan Maršák, Ph.D., ředitel odboru cirkulární ekonomiky a odpadů